

In 2040 zijn meer dan 408.000 65-plussers ondervoed, laten we dit samen voorkomen!

nieuwsbriefzorgeninnovatie.nl/in-2040-zijn-meer-dan-408-000-65-plussers-ondervoed-laten-we-dit-samen-voorkomen/

10 april 2024

Door Brigitte Wieman, projectleider Kenniscentrum Ondervoeding en Ellen van der Heijden, adviseur Kenniscentrum Ondervoeding.

Omvang en urgentie

Ondervoeding is in Nederland een onderschat probleem. Het komt vaak voor bij thuiswonende ouderen: **8.5% van alle 65-plussers is ondervoed en 16% van de thuiswonende kwetsbare 65-plussers**. Denk aan ouderen met thuiszorg, slechte eetlust of een slecht gebit en aan ouderen die moeilijk rond kunnen komen, minder mobiel zijn of alleen wonen. Ondervoeding heeft grote negatieve gevolgen voor de gezondheidstoestand van ouderen. Zij hebben minder weerstand en herstellen langzamer. (Kwetsbare) ouderen en hun naasten zijn zich niet bewust van (de risico's) van ondervoeding. Ondervoeding is een multifactorieel probleem. Somatische, functionele, psychische en sociale factoren spelen (vaak gelijktijdig) een rol. Daarmee is de verwachting dat – bij ongewijzigd beleid – het aantal mensen met ondervoeding toeneemt, met grote gevolgen voor de volksgezondheid en de toegankelijkheid, beschikbaarheid en betaalbaarheid van zorg.

Vitaal ouder worden

Het programma **Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO)**, **Integraal Zorgakkoord (IZA)**, **de VNG-werkagenda** en de nota **Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA)** geven handvatten om een samenhangend beleid te voeren ter voorkoming en vermindering van ondervoeding bij ouderen. In het GALA is ondervoeding opgenomen in de paragraaf over vitaal ouder worden. Daarin wordt als beleidsdoel gesteld: *Ondervoeding bij ouderen wordt vroegtijdiger gesignaleerd door zorgprofessionals en professionals in het sociaal domein*. Je zou denken dat hiermee ondervoeding is geagendeerd bij gemeenten. Helaas is er binnen GALA geen geormerkt geld beschikbaar voor het uitvoeren van een (keten)aanpak ondervoeding. Daardoor heeft dit doel in de regionale plannen onvoldoende prioriteit gekregen en is de kans op het landelijk realiseren ervan heel klein.

Sociaal domein belangrijk bij aanpak ondervoeding

Hoe eerder ondervoeding wordt gesignaleerd, hoe beter het te behandelen is. Nóg beter is het voorkómen van ondervoeding bij ouderen. Medewerkers in het sociaal domein kunnen een belangrijke rol pakken bij vroegsignalering en de gevolgen van ondervoeding onder de aandacht brengen bij ouderen, mantelzorgers en informele zorg. Het Kenniscentrum Ondervoeding heeft samen met o.a. **Movisie**, **Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW)**, **Vilans**, **KBO-PCOB** een **signaleringskaart** ontwikkeld voor professionals en vrijwilligers in het sociaal domein. In een werkgroep met vertegenwoordigers van deze partijen is nagedacht over hoe een signaleringskaart kan helpen om tijdig de juiste signalen te herkennen en ook goed aansluit bij de werkwijze van het sociaal domein. Juist zij zijn opgeleid om laagdrempelig in gesprek te gaan over onderwerpen die het welzijn van ouderen raken, waaronder het doen van boodschappen, het bereiden en eten van maaltijden. De signaleringskaart is in 2023 gereedgekomen én vraagt om een brede implementatie en borging voor toepassing in het sociaal domein.

Samenwerking aanpak ondervoeding zorg- en sociaal domein in de pilot-regio Apeldoorn/Zwolle

---

In de regio's Apeldoorn/Zwolle en Rotterdam zijn sociaal domein en zorgdomein al enkele jaren actief op het thema ondervoeding. In 2022 en 2023 heeft doorontwikkeling en verdere uitrol in samenwerking met het Kenniscentrum Ondervoeding (KCO) plaatsgevonden. In de regio Apeldoorn/Zwolle wordt ondervoeding bij kwetsbare ouderen onder de aandacht gebracht van zorg- en hulpverleners. Beide domeinen (sociaal- en zorgdomein) werken samen rondom kwetsbare ouderen die ondervoed zijn of dat dreigen te worden. Zo zijn er duidelijke afspraken over signalering, opvolging, verwijzing en behandeling gemaakt. De samenwerking in Apeldoorn is bijzonder vanwege de brede samenstelling van betrokken professionals. In de regiegroep vinden gemeente, sociaal- en zorgdomein elkaar. Deze groep heeft een zorgpad met de samenwerkingsafspraken ontwikkeld. Zo is een breed draagvlak ontstaan, waarmee de kans op signalering van ondervoeding is vergroot.

Een voedingspaspoort in de pilot Rotterdam

In de pilot in Rotterdam is de **Diëtistencoalitie 010** in samenwerking met de gemeente Rotterdam en de Hogeschool Rotterdam aan de slag gegaan met de implementatie van het **Voedingspaspoort** in drie pilot-wijken van Rotterdam: Ommoord, Hoogvliet-Noord en Charlois-Zuid. De gemeente Rotterdam speelt een belangrijke rol bij de agendering van het onderwerp ondervoeding. De aanpak is gericht op bewustwording bij ouderen én netwerkpartners, het vergroten van kennis over ondervoeding en een betere signalering en behandeling van ondervoeding o.a. met de **interventie Goed Gevoed Ouder Worden** (opgenomen in het **RIVM-Loket Gezond Leven**).

Verankeren van pilots lukt niet

In de twee genoemde pilotregio's zien we dat de status bestendigen/verankeren van de netwerkaanpak niet bereikt wordt. Nieuwe partners, personele wisselingen, fusies en andere ontwikkelingen zorgen ervoor dat je voortdurend aanpassingen moet doen om aansluiting te houden bij praktijk in een voortdurend veranderende context, waarin wordt samengewerkt. Lees **hier** meer over de regionale pilots samenwerking aanpak ondervoeding eerstelijns en sociaal domein.

Breed vervolg is noodzakelijk

Een breed vervolg op de regionale pilots én implementatie van de signaleringkaart zijn noodzakelijk

omdat ondervoeding, zoals gezegd, veel voorkomt. Bovendien wordt ondervoeding vastgesteld bij 38% van de ouderen bij opname op de geriatrie-afdeling in het ziekenhuis. Daarnaast wordt het risico erop te laat gesignaleerd, zijn er negatieve effecten op het functioneren en de zelfredzaamheid van mensen en op herstel na ziekte of ongeval.

Uitvoering van de netwerkaanpak ondervoeding levert geld op

Op basis van de ervaringen vanuit de pilots in de regio's Rotterdam en de regio Apeldoorn/Zwolle heeft het Kenniscentrum Ondervoeding een domeinoverstijgende aanpak ondervoeding ontwikkeld. Deze aanpak is gericht op lokale implementatie en borging met landelijke support vanuit het Kenniscentrum Ondervoeding. Klik **hier** voor een schematische weergave van deze aanpak.

Vital Innovators heeft in opdracht van het Kenniscentrum Ondervoeding met een Social Return On Investment (SROI) uitgebracht onder de naam **Over de waarde van zorg bij ondervoeding van (kwetsbare) ouderen** de waarde bepaald van de domeinoverstijgende netwerkaanpak: €1,- kosten levert €3,27 aan waarde op. De investering van deze aanpak zit hem vooral in, bewustwording, scholing en het maken van regionale samenwerkingsafspraken.

Kortom: Doe mee met het leernetwerk Ondervoeding

Het kenniscentrum Ondervoeding beoogt nog dit jaar te starten met een **leernetwerk (Community of Practice)** en gaat zes tot acht projectteams begeleiden. Het centrum beoogt aan te tonen in hoeverre en op welke wijze de domeinoverstijgende netwerkaanpak werkt. Het kenniscentrum zal de community ondersteunen, faciliteren met het ontsluiten van goede voorbeelden, een toolbox (inclusief signaleringskaart), actuele informatie rondom het onderwerp, samen te werken en verbindingen te leggen. Lees **hier** meer over het leernetwerk (Community of Practice).

Het advies aan zorgkantoren, zorgverzekeraars én gemeenten is: investeer in een domeinoverstijgende netwerkaanpak ondervoeding ouderen. Dit zal bijdragen aan kwaliteit van leven van ouderen, sneller herstel na ziekte of ongeval en aan het voorkomen van opnames op de SEH en geriatrische afdelingen. Één euro aan uitgaven hiervoor levert u elders 3,27 euro op.

Over de auteurs:

Brigitte Wieman (1971), is sinds 1994 werkzaam als eerstelijns diëtist bij Careyn in Utrecht Stad. Vanaf 2021 is zij voor een aantal uur in de week gedetacheerd als projectleider bij het Kenniscentrum Ondervoeding. Eerder werkte zij naast haar eerstelijnswerk, zes jaar als beleidsmedewerker Kwaliteit bij het Nederlandse Vereniging van Diëtisten (NVD). Zij is bereikbaar via b.wieman@careyn.nl

Ellen van der Heijden (1955), was van 2005 – 2023 bureaudirecteur van het Kenniscentrum Ondervoeding (KCO) en sinds 2024 verbonden als adviseur aan KCO. Zij was tot 2022 gedurende 20 jaar senior partner van PIT Actief – in voeding en gezondheid; voedingskundige, communicatieadviseur en projectmanager. Eerder werkte zij als communicatiemanager van de Nederlandse Vereniging van Diëtisten NVD (1992-2003), en als diëtist in een ziekenhuis. Zij is bereikbaar via bureau@kenniscentrumondervoeding.nl

Over het Kenniscentrum Ondervoeding

Het kenniscentrum (Statutaire naam Stichting Wie beter eet wordt sneller beter) is de autoriteit op het gebied van ondervoeding in Nederland: van bewustwording, preventie, signalering, behandeling tot samenwerking rond ondervoeding. We werken samen met onze partners aan het verlagen van de prevalentie van ondervoeding in het sociaal- en zorgdomein. Het Kenniscentrum Ondervoeding stimuleert de regionale, lokale implementatie en borging van de domeinoverstijgende netwerk aanpak ondervoeding bij ouderen met (lokale) aanjagers en samenwerkingspartners. Wilt u meer informatie over de signaleringskaart en over de domeinoverstijgende netwerkaanpak van ondervoeding bij ouderen? Ga naar onze [website](#) of neem contact op via info@kenniscentrumondervoeding.nl

Zoektermen op internet:

Brigitte Wieman, Ellen van der Heijden, ondervoeding, bejaarden, 65-plus, gezond en actief leven, voedingspaspoort, domeinoverstijgende aanpak, leernetwerk ondervoeding, pilot Rotterdam, vitaal ouder worden